

УДК 371. 671

Тимчук К. М.

Київський національний лінгвістичний університет

ОСОБЛИВОСТІ СЕРТИФІКАЦІЇ, ЕКСПЕРТИЗИ Й ОЦІНЮВАННЯ ПІДРУЧНИКІВ З ІНОЗЕМНИХ МОВ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ

У статті висвітлюється питання експертизи та сертифікації навчальної літератури та підручників з іноземних мов в Україні та за кордоном в умовах забезпечення європейського освітнього стандарту.

Ключові слова: навчальна література, підручник, підручник з іноземної мови, сертифікація, експертиза, оцінювання, педагогічна теорія, шкільна практика, зарубіжна школа.

Тимчук К. М. Особенности сертификации, экспертизы и оценивания учебников по иностранным языкам в Украине и зарубежом В статье освещена проблема экспертизы и сертификации учебной литературы, а также учебников по иностранным языкам зарубежом и в Украине в условиях обеспечения европейского образовательного стандарта.

Ключевые слова: учебная литература, учебник, учебник по иностранному языку, сертификация, экспертиза, оценивание, педагогическая теория, школьная практика, зарубежная школа.

Tymchuk, K. Features of certification, expert assessment, evaluation of foreigner language manuals in Ukraine and foreigner countries. This article deals with problem of certification, expert assessment and evaluation of school literature and foreigner language manuals in Ukraine and foreigner countries according to European educational standards/

Key words: school literature, textbook, foreigner language manual, certification, expert assessment, evaluation, pedagogical theory, school practice, foreigner school.

З метою вирішення низки проблем, пов'язаних з підручникотворенням в Україні, під егідою Міністерства освіти та науки, за підтримки Посольства США в Україні та за участю авторів і редакторів підручників, а також видавців у 2004 році проводився науково-практичний семінар. У його роботі взяли участь автори, редактори та співробітники таких видавництв, як «Освіта», «Перун», «Гене́за», «Навчальна книга», «Форум» та ін., представники вищої і середньої школи, а також Академії педагогічних наук України. Тому всі зусилля були спрямовані на розробку критеріїв, які б відображали загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти [3] до навчально-методичного комплексу з іноземних мов, а отже, враховували особливості навчання іноземної мови за комунікативним підходом і допомагали оцінювати підручники об'єктивніше саме з позицій комунікативно-орієнтованого навчання іноземних мов [1, с. 28 – 31].

Один з провідних науковців, що спеціалізується з цього питання, завідувач лабораторії навчання іноземних мов Інституту педагогіки АПН України В. Редько. Він стверджує, що на початку ХХІ століття відсутні нові чіткі та обґрунтовані публікації з проблеми аналізу та оцінювання підручників взагалі, та з іноземних мов зокрема.

На сучасному етапі розвитку педагогічної теорії та шкільної практики проблема оцінювання навчальної літератури набула нового рівня своєї актуальності у зв'язку з демократичними процесами, що відбулися в педагогічній галузі. Насамперед, це зумовлено принципом вільного вибору підручника з серії альтернативних, які витримали конкурс, організований Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України і допущені до використання у шкільній практиці (отримали гриф Міністерства) як основні засоби навчання. В. Редько запропонував апробовані у шкільній практиці критерії експертного оцінювання шкільних підручників з іноземних мов, які, на його думку, можуть застосовуватись під час проведення експертизи будь-якої навчальної літератури. Це:

– загальнодидактичні: форми і способи презентації мети і завдань навчання, мотивація навчальних дій учнів, індивідуалізація навчання, відповідність підручника віковим особливостям учнів, структура підручника, його гнучкість та ін.;

– методичні критерії оцінювання: засоби досягнення мети навчання, автентичні навчальні матеріали, методична організація тематичних циклів, наявність у підручнику допоміжних матеріалів, форми і способи здійснення контролю та самоконтролю та ін.

Науковець переконаний, що запропоновані критерії оцінювання шкільних підручників з іноземних мов засвідчили про свою доцільність, вичерпність та ефективність, оскільки саме ці критерії були використані для здійснення аналізу підручників з іспанської мови «Hola. Español», що успішно використовуються в шкільній практиці вивчення іспанської мови [4, с. 75 – 83].

Впровадження у навчальний процес новітніх інформаційних технологій у школі змусила зарубіжних дослідників також замислитись над осучасненням підручника, який, однак, на думку зарубіжних педагогів, не зникне, але повинен зазнати суттєвих змін та адаптуватися до суспільно-педагогічних умов діяльності сучасної школи та реалій часу.

Саме зі створенням нових підручників пов'язані реформи змісту шкільної освіти в зарубіжних країнах, зокрема у країнах Західної Європи [2, с. 137 – 165].

Високі вимоги в європейських країнах до якості наукового змісту, дидактичного та ілюстративного матеріалів призвели до тісного співробітництва між багатьма учасниками підручникотворення – педагогами,

психологами, лікарями, дизайнерами, поліграфістами тощо. А сам процес створення шкільного підручника набув вигляду: розробка – видання – оцінювання – використання. Але на думку французьких авторів, процедура оцінювання відіграє визначну роль у підвищенні педагогічної та наукової якості підручника.

У зарубіжній школі (Австрії, Франції, Німеччині, Швеції, Данії, Норвегії, Фінляндії та ін.) досвід науково-педагогічної експертизи має тривалу історію.

У Німеччині сертифікацію шкільної навчальної літератури здійснює Міністерство освіти і культури Федеральної землі. Прізвища членів експертних комісій авторам і видавництвам не повідомляються. Якщо думки експертів значно відрізняються, то Міністерство освіти може віддати посібник на додаткову експертизу.

В Австрії сертифікацію шкільної навчальної літератури виконує Федеральне Міністерство освіти і культурних зв'язків. Експертні групи комплектуються з практичних працівників системи освіти, досвідчених вчителів. Склад рецензійної комісії не є таємним.

Критерії експертних оцінок в Німеччині та Австрії схожі і передбачають:

- ⇒ відповідність підручника програмі;
- ⇒ дотримання ідей рівноправності та екологічності;
- ⇒ наукову коректність;
- ⇒ доступність;
- ⇒ актуальність змісту;
- ⇒ наявність супровідної книги для вчителя.

У Франції офіційної процедури сертифікації шкільного підручника не існує. Вона здійснюється у процесі перевірок підручників на предмет їх відповідності навчальній програмі. Рішення про вибір підручника приймає вчитель, тому єдиних усталених підручників не існує.

В Росії на експертизу подають видання, які відповідають змісту предметної галузі, санітарним нормам, є повністю комплектними. Російські експерти дотримуються таких критеріїв оцінки якості сучасного підручника:

- ⇒ врахування вікових особливостей учнів та естетичних норм;
- ⇒ відображення базового мінімуму знань, передбачених програмою;
- ⇒ орієнтація на сучасний рівень науки і відображення з достатньою повнотою не тільки предметної галузі, але й різних точок зору і позицій вчених;
- ⇒ системний виклад матеріалу;
- ⇒ різноманітний характер методичного апарату, який дозволяє організувати диференційоване навчання і самостійну роботу учнів;
- ⇒ здатність виховувати високі моральні якості, робити демократичні настанови, виховувати повагу до історії і культури усіх країн і народів, формувати оцінні судження, наукове мислення;
- ⇒ наявність необхідного ілюстративного ряду;
- ⇒ відповідність санітарним нормам.

У 2001 році в Словаччині було прийнято нову стратегічну програму «Міленіум – національна освітня програма на 15-20 років у Словаччині». Процес підготовки підручників регулюється наказом Міністерства освіти від 28 червня 1999 № 1249/99-4 «Процедури створення, публікації та випуску навчальних матеріалів» [5]. Документ затвердив вільний конкурс підручників на основі тендерного процесу, що здійснює Міністерство. Експертизу підручників здійснює Словацький педагогічний інститут, а Міністерство освіти «грифує».

Підручники з іноземних мов для словацьких шкіл створюються, виходячи з таких принципів:

принцип науковості та доступності: лаконічність викладу, уникнення значної кількості складних понять, наявність термінів і понять для розуміння сутності виучуваного матеріалу, сприяння розвиткові мислення учнів;

виховний принцип – добір літературних текстів виховного спрямування;

принцип наочності: різні за типами, розміром і кольором шрифти, різноманітні таблиці, схеми, ілюстрації та фотоматеріали.

Структура підручника з іноземних мов у Словаччині має відповідати структурі навчальної програми. Одна тематична одиниця програми – один розділ підручника з серією вправ, завдань, запитань.

У Румунії також не було скасовано процедури легалізації підручників. За підтримки проекту Світового Банку Міністерством освіти Румунії було створено незалежну комісію легалізації шкільних підручників, наказ № 3831 від 14 травня 1999 року. Саме створення такого органу започаткувало вільний ринок шкільних підручників у цій країні.

У США підручники обирають самі вчителі з огляду на обізнаність рівня підготовки учнів і відповідність підручника програмовим вимогам.

Обираючи підручники для навчання іноземним мовам американські вчителі звертають увагу на такі критерії оцінювання:

- ⇒ цілі навчання програми та позиція авторів є чітко окресленими та схожими з цілями програми. Вся послідовність цієї серії підручників ретельно розроблена. Використані матеріали відображають автентичне використання мови. Матеріали відповідають віковим характеристикам та інтересам аудиторії, в якій вони використовуються;

⇒ головним принципом організації навчання є навчання комунікації, а не граматики. Робота з граматиною концентрується на функціональному використанні, а не на її аналізі. Завдання, подані у книзі для вчителя, заохочують до вживання тільки виучуваної мови. Матеріали відображають розуміння того, як застосовувати стратегії фізичної реакції та методики занурення у мову. Матеріали орієнтовані на діяльність та отримання досвіду вживання мови, а не виконання мовних вправ. Матеріали спрямовані на формування значної за обсягом усної бази для подальшого розвитку вмінь читання та письма;

⇒ вивчення культури є інтегрованою частиною програмних матеріалів. Акцент зроблено на вживанні у виучувану культуру, а не отриманні знань про неї. Матеріали сприяють формуванню високої оцінки цінностей і багатств культурного розмаїття;

⇒ у матеріалах існує можливість навчання змісту інших дисциплін виучуваною мовою шляхом встановлення міжпредметних зв'язків. Матеріали сприяють удосконаленню когнітивних навичок і не обмежуються механічним запам'ятовуванням;

⇒ в ілюстраціях і текстах відсутня расова, статева та культурна упередженість

⇒ матеріали адаптуються для використання у різних моделях програм і для різної тривалості програм. Матеріали пропонують варіанти застосування для учнів різних стилів навчання: візуального, аудіального, кінестетичного;

⇒ у матеріалах наявна велика кількість ілюстрацій, які чітко пов'язуються зі змістом надрукованого. Розмір шрифту співпадає з розміром шрифту підручників з інших предметів. Якість видання забезпечує тривалість використання багатьма учнями тривалий час;

⇒ книга для вчителя містить поради щодо організації занять іноземною мовою з використанням запропонованих матеріалів. До комплекту НМК входять карти, малюнки, аудіо та відеозаписи тощо. Аудіо та відеозаписи записані носіями виучуваної мови та містять пісні, вірші, оповідання;

⇒ матеріали мають доступну ціну.

У Данії та деяких кантонах Швейцарії експертиза шкільних підручників відсутня.

У Швеції експертиза шкільних підручників також відсутня. Тут підручник – основний засіб навчання іноземної мови (англійської, німецької, французької або іспанської), який відіграє значну роль у формуванні у учнів соціокультурної компетенції. Саме з позиції представлення соціокультурного та культурологічного компоненту в змісті підручників здійснюється аналіз якості шкільних підручників іноземних мов спеціалістами та вчителями у Швеції.

У Норвегії, Фінляндії, Японії така експертиза має місце і розглядається як засіб дотримання якісних параметрів навчальної літератури.

Теорія і практика оцінювання шкільних підручників розвивається та вдосконалюється, але висновки зарубіжних педагогів свідчать, що високе розмаїття сучасних підручників, велика кількість обґрунтованих вимог до них і функцій, які вони мають виконувати в сучасній школі, зумовлюють значну складність визначення якості підручників і рівня їх ефективності в школі.

У 21 столітті питання сертифікації, експертизи, аналізу та оцінювання навчальної літератури та стабільних шкільних підручників з іноземних мов постало перед науковцями з неабиякою гостротою. Швидкоплинність процесів реформування системи шкільної освіти змушує шукати нові підходи вирішення цієї проблеми, які б задовольняли потреби не лише на короткий проміжок часу, а ставали основою для подальшого розвитку педагогічної теорії та шкільної практики із зазначених питань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Биркун Л. Як зробити підручник сучасним? Критерії оцінювання НМК з іноземної мови для загальноосвітніх шкіл / Л. Биркун // Іноземні мови. – 2004. – № 2. – С. 28 – 31.
2. Єгоров Г. С. Тенденції розвитку змісту базової освіти у країнах Заходу / Г. С. Єгоров, Н. М. Лавриченко, Б. Ф. Мельниченко. – К. : КМПУ ім. Б. Д. Грінченка. – 2003. – 186 с.
3. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. редактор укр. видання доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
4. Редько В. Яким бути шкільному підручнику з іноземної мови? / В. Редько // Іноземні мови в навчальному закладі. – 2007. – № 1. – С. 75 – 83.
5. Rossa, V. Milenium. Bratislava / Rossa, V., Turek, I., Zelina. – М.: Iris a MS SR, 2001.

УДК 378.37/04

Матвейченко В. В.

доцент Київського національного лінгвістичного університету

НАПИСАННЯ ЕФЕКТИВНОГО ПАРАГРАФА – ПЕРШИЙ КРОК ДО УСПІШНОГО ПИСЬМНОГО МОВЛЕННЯ

У статті розглядаються різні типи класифікації параграфів відповідно до їх смислової ролі у тексті, їх комунікативної цілі та структурної організації, описуються чотири елементи ефективного писемного мовлення.

Ключові слова: писемне мовлення, параграф, тематичне речення, заключне речення, письмовий процес.